

ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในยุคปัจจุบัน THE PHENOMENON OF THE BELIEFS OF THAI PEOPLE IN THE PRESENT ERA

พระชลญาณมุนี*
Phrachonyanmuni

Received: 2021-09-30

Revised: 2021-12-22

Accepted: 2021-12-31

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง “ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในยุคปัจจุบัน” พบว่าปรากฏการณ์ทางความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาของคนไทยที่มีรากฐานมาจากเชื้อผี เชื่อบรรพบุรุษ เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อเทพเจ้า นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ การผสมผสานความเชื่อโดยขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการของความเชื่อ ทำให้ความเชื่อต่อศาสนาเคลื่อนออกจากหลักความเชื่อตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ส่งผลให้เกิดความมกมายเชื่อทุกอย่างที่ฟังพาหาประโยชน์ได้ บางครั้งก็ตกเป็นเครื่องมือของความเชื่อ เพราะเป็นความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ส่วนกระบวนการเกิดความเชื่อในพระพุทธศาสนาสามารถจำแนกได้ 3 ระดับ เรียงโดยลำดับได้ดังนี้ (1) ระดับการเข้าสู่ความเชื่อในเบื้องต้นโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการชีวิตข้อเท็จจริงมีปรากฏในพระพุทธศาสนา (2) ระดับการใช้เหตุผลโดยใช้หลักไตรลักษณ์ข้อเท็จจริงมีปรากฏในอริยสัจ 4 และ (3) ระดับปัญญาโดยใช้หลักไตรลักษณ์พิจารณาประกอบมพัฒนาจิตเพื่อให้เกิดความรู้ที่ถูกต้องมีปรากฏในความเชื่อ 4 ดังนั้นปรากฏการณ์ความเชื่อของคนไทยจำแนกตามความเชื่อได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ ความเชื่อในการรักษาโรค ความเชื่อในความสุข ความเชื่อในด้านความรัก และความเชื่อเรื่องของการสามารถนำมาวิเคราะห์ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้ดังนี้ ด้านการรักษาโรคใช้หลักอริยสัจ 4 ด้านความสุขใช้หลักสุขของคฤหัสถ์ สุขของบรรพชิต ด้านความรักใช้หลักสมชีวิธรรม 4 ขรวาสนธรรม 4 พรหมวิหารธรรม 4 กรรมใช้หลักความเชื่อ 4 ที่ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในยุคปัจจุบันนั่นเอง

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์, ความเชื่อ, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This article aims to study “Phenomenon of the beliefs of Thai people in the present era” found that the belief phenomenon related to the religion of Thai people is rooted in belief in spirits. Believe the ancestors, sacred things, gods, and also believe in superstitions blending beliefs with a lack of knowledge and understanding of the principles of belief causing the belief in religion to move away from the belief in Theravada Buddhist philosophy resulting in credibility of everything that can

* อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
เบอร์โทร: 081-4340807, E-mail: watutoknum@gmail. com

be relied on and exploited. Sometimes it becomes an instrument of faith because it is a belief that does not contain wisdom. As for the belief formation process in Buddhism, it can be classified into 3 levels, in order: (1) the initial level of entering into belief by using the Yonisomanasi principle, indicating the facts in Buddhism; (2) the level of reasoning by using Logical principles indicating facts appear in the 4 Noble Truths and (3) the level of intelligence by using the trisikkha principles to train the mind to develop correct knowledge in beliefs. Therefore, belief phenomena of Thai people are classified according to their beliefs. Can be divided into 4 groups:- beliefs in the treatment of diseases belief in happiness, love and karma. It can be analyzed according to the principles of Buddhism as follows: The treatment of the disease uses the 4 Noble Truths, and the happiness aspect uses the happiness of the householder. The happiness of monks in terms of love, we use the Somchivithamma, 4 secular Dhamma, 4 Brahmawihan Dhamma, 4 Karma, 4 beliefs, which are the phenomena of beliefs of Thai people in the present.

Keywords: Phenomenon, Belief, Buddhism.

1. บทนำ

ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในยุคปัจจุบันที่มีต่อคนไทยที่มีต่อศาสนาที่เป็นเรื่องของการผสมผสานระหว่างลัทธิวิญญูณกับศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ โดยคนไทยส่วนใหญ่รับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ก็รับเอาความเชื่อหลายประการของศาสนาพราหมณ์เข้ามาด้วยในเรื่องของเทพเจ้า วิญญูณศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรมต่าง ๆ พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเป็นพุทธแบบดั้งเดิมที่เรียกว่า หินยานหรือเถรวาท จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า คนไทยส่วนใหญ่ที่อยู่ในชนบท ได้ผสมผสานพุทธศาสนา เข้ากับลัทธิวิญญูณและบางส่วนของศาสนาพราหมณ์ได้เป็นอย่างดี พฤติกรรมทางศาสนาที่แสดงออก จึงมีทั้งการไหว้พระและนับถือผี มีพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือมายาศาสตร์และโหราศาสตร์อีกด้วย การปะปนและผสมผสานความเชื่อและศาสนาต่างๆในสังคมไทย ทำให้คนไทยเคลื่อนออกจากพุทธศาสนาโดยไม่รู้ตัว ในปัจจุบันเรามักจะพบเห็นปรากฏการณ์ความเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย มีการประพฤติปฏิบัติที่ต่างกันตามทัศนคติ ความพึงพอใจของแต่ละบุคคล แต่มีเป้าหมายอย่างเดียวกัน คือ การร้องขอความช่วยเหลือ อ้อนวอนต่อสิ่งภายนอก เพราะเชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ ศักดิ์สิทธิ์ ลี้ลับ สูงส่ง สามารถตอบสนองสิ่งที่ต้องการได้ทันใจ ณ จุดนี้ มีข้อพิสูจน์ยืนยันเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมไทยได้ เช่น วัดบางแห่งนับถือเทพเจ้าแห่งโชคลาภ วัดบางแห่งทำพิธีกรรมไหว้พระราหู วัดบางแห่งโฆษณาเชิญประชาชนนอนโลงสะเดาะเคราะห์ คนบางกลุ่มนับถือพญานาค นับถือผี นับถือบรรพบุรุษ นับถือเทพเจ้า เป็นต้น พฤติกรรมที่แสดงออกได้ผสมกลมกลืนอยู่ในพระพุทธศาสนา เกิดเป็นความเคยชินและยอมรับในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนบางคนจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือของความเชื่อที่มีขอบเขต จึงมีคำถามตามมาว่า เหตุใดคนไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติแต่ไม่สามารถเข้าถึงหลักความเชื่อของศาสนาได้ เนื่องจากคนไทยนับถือศาสนาพุทธตามบรรพบุรุษ ครอบครัว จึงเป็นพุทธศาสนิกชนโดยกำเนิด แต่ไม่ได้เข้าใจหลักคำสอนของศาสนา ไม่เคยศึกษาธรรมอย่างลึกซึ้ง อาจจะเข้าวัดไปหาสมภารเพื่อ ขอพร รดน้ำมนต์

เชื่อว่าเหตุผล มากกว่าการฟังธรรม เรียนรู้ธรรม แล้วนำมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง¹ ดังเช่นที่ พระพุทธองค์ได้ตรัสกับชาวกาลามะว่า เมื่อฟังสิ่งใดแล้วไม่ควรปลงใจเชื่อ เพราะเหตุผล 10 ประการ เหตุที่ พระองค์ตรัสว่าไม่ควรเชื่อเหตุผลทั้ง 10 ประการนี้ ไม่ได้หมายความว่า เรื่องฟังต่อ ๆ กันมา ประเพณีสืบ ๆ กันมา ตลอดจนครูอาจารย์ของตน เราไม่ควรเชื่อถือ แต่พระองค์ต้องการแสดงให้เห็นว่าเหตุผลทั้ง 10 ประการนั้นไม่ได้เป็นหลักประกันว่าต้องจริงเสมอไป เช่น เมื่อเป็นประเพณีแล้วต้องเป็นจริง ชาวเล้าลือต้อง เป็นจริง คำพูดครูอาจารย์ต้องเป็นจริง ซึ่งความจริงประเพณีที่ไม่มีประโยชน์ก็มี ชาวเล้าลือไม่เป็นจริงก็มี ครู อาจารย์สามารถพูดได้ทั้งจริงและไม่จริงก็มี เมื่อเหตุผลทั้ง 10 ประการ มีทั้งจริงและไม่จริงเช่นนี้ การรับฟัง อะไรแล้วต้องพิจารณาเสียก่อน เพราะนี่คือความมุ่งหมายของพระองค์ที่ตรัสพระสูตรนี้ ฉะนั้น ความเชื่อที่อยู่ บนพื้นฐานของปัญญา ย่อมเป็นความเชื่อที่ถูกต้อง ความเชื่อที่ถูกต้องย่อมนำพาผู้เชื่อให้ทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง อันก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น² นั่นเอง

2. ความเป็นมาของปรากฏการณ์ทางความเชื่อ

คำว่า “ปรากฏการณ์” มาจากคำในภาษากรีก 2 คำ คือ (1) คำว่า Phenomenon และ (2) Logos กล่าวคือ คำว่า Phenomenon หมายถึง การปรากฏตัวขึ้น (To show one self) การศึกษาเชิงปรากฏการณ์ วิทยา จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ หรือการแสดงตนในวิถีทางที่บุคคลแสดงเพื่อแสวงหาความจริง ตามที่ปรากฏและความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันของความรู้ความจริงที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนคำว่า “Logos” หมายถึง การคิด (Thinking) แนวคิด (Concept) เป็นการคิดพิจารณาแบบมีเหตุ มีผลเพื่อให้ปรากฏภาพความเป็นจริง ขึ้น ความหมายในเชิงปรัชญาของปรากฏการณ์วิทยานั้น Merleau-Ponty กล่าวไว้ว่าเป็นการศึกษาถึงแก่นแท้ (essences) ของการรับรู้ (perception) หรือแก่นแท้ของการตระหนักรู้ (consciousness) เกี่ยวกับอัตถิภาวะ (existence) โดยเป็นการศึกษาจากบุคคลที่รับรู้ประสบการณ์นั้นตามที่เป็นอยู่และไม่สามารถจะศึกษาโดยแยก บุคคลออกจากโลกที่บุคคลอยู่หรือสิ่งแวดล้อมได้³

นอกจากนี้ คำว่า ปรากฏการณ์” นั้นยังเป็นทฤษฎีว่าด้วยความรู้ถูกจำกัดอยู่ในปรากฏการณ์ ได้แก่ (1) ปรากฏการณ์ทางกายภาพหรือผลรวมของที่หมายของสิ่งจริงและการรับรู้ที่เป็นไปได้ (2) ปรากฏการณ์ ทางจิตหรือผลรวมของที่หมายของการพินิจภายในหรืออันตรวินิจ ปรากฏการณ์นิยมยอมรับรูปแบบอยู่สอง รูปแบบที่สอดคล้องกัน คือ ปฏิเสธความจริงทั้งปวงที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ และยืนยันความเป็นจริงของ สรรพสิ่งในตัวเองอย่างชัดเจน แต่ก็ปฏิเสธว่าไม่อาจรู้หรือเรียนรู้สิ่งเหล่านั้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ ยังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นที่สามารถสังเกตได้ มักเข้าใจว่าเป็น“สภาพปรากฏ”หรือ“ประสบการณ์” คำนี้ถูกใช้ในปรัชญา สมัยใหม่ผ่าน อิมมานูเอล คานท์ ที่ถือเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับนูเมนอนหรือสิ่งในตัวเอง ตรงกันข้ามกับ ปรากฏการณ์นูเมนอนไม่สามารถเข้าถึง การสังเกตได้โดยตรง คานท์ ได้รับอิทธิพลอย่างสูงจาก ไบบ์นิช ใน ปรัชญาของเขาส่วนนี้ ซึ่งปรากฏการณ์กับนูเมนอนถูกใช้ในคำเฉพาะที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน⁴

¹ วินัย ไชยทอง และกิตติเชษฐ สมใจ, **มรดกไทย**, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์, 2547), หน้า 29.

² ทวี ผลสมภพ, **ปรัชญาศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555), หน้า 150.

³ กัญญ์ฐิตา ศรีภา, “การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความในวิชาชีพพยาบาล”, **วารสารพยาบาลตำรวจ**, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2555) : 6-7.

⁴ เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์, 2557), หน้า 668-669.

กล่าวสรุปได้ว่า คำว่า “ปรากฏการณ์” เป็นทฤษฎีว่าด้วยการรับรู้ที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของประสบการณ์และเหตุผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ปรากฏการณ์ทางกายภาพอาศัยประสาทสัมผัสเป็นการรับรู้โดยตรงและรับรู้ขั้นต้นไม่ผ่านกระบวนการคิด กับปรากฏการณ์ทางจิตโดยอาศัยการคิดหาเหตุผลที่เกิดจากการรับรู้เป็นจุดเริ่มต้นเข้าสู่ความตระหนัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นทฤษฎีที่นำเอาความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์หรือปรากฏการณ์มาวิเคราะห์ด้วยเหตุผลเพื่อทำให้เกิดความสมดุลกันของประสบการณ์กับเหตุผล ซึ่งเป็นแนวคิดแบบทวินิยมในทางญาณวิทยาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ตรงตามความจริงมากที่สุด

3. ลักษณะแนวคิดเชิงปรากฏการณ์

ในศตวรรษที่ 18 เป็นทฤษฎีการรับรู้ที่ประสานจิตนิยมเข้าด้วยกัน โดยอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) เป็นผู้เสนอทฤษฎีนี้เพื่อต้องการให้แนวคิดแบบจิตนิยมที่ถูกลดบทบาทและความสำคัญลงในช่วงที่วิทยาศาสตร์ได้เข้ามามีอิทธิพลให้กลับมามีความสำคัญอีกครั้งและได้พยายามผสมผสานประสบการณ์กับความคิดในทฤษฎีการรับรู้ของเขา โดยแบ่งความจริงออกเป็น 2 อย่างคือ ปรากฏการณ์ (phenomenon) เป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏสามารถรับรู้ได้กับความเป็นจริงที่อยู่เหนือประสบการณ์ และปรากฏการณ์เหตุผลสามัญที่เรารู้แต่ไม่สามารถอธิบายได้เรียกว่า noumenon⁵ เมื่อพิจารณาจากจุดยืนแล้วสามารถแบ่งแนวคิดนี้ได้ 3 ประการ ได้แก่

3.1 ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอัตถิภาวะ

ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอัตถิภาวะ กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับจิตของผู้รับรู้ เชื่อว่าการดำรงอยู่ในโลกของบุคคลมีอิทธิพลต่อบุคคลนั้น ๆ มุ่งวิเคราะห์ภาวะที่มีที่ (Existence) ของบุคคลและสิ่งต่าง ๆ โดยเชื่อว่าการรับรู้ของบุคคล ส่งผลต่อการดำรงอยู่ในโลกด้วย การใช้ชีวิตในปัจจุบัน เป็นผลมาจากภูมิหลังและประสบการณ์เดิมของแต่ละคน

3.2 ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอูตรวิสัย

ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอูตรวิสัย กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการรับรู้ของประสบการณ์หรือให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว ผู้ศึกษาตามแนวคิดนี้ต้องไม่มีอคติและไม่มีอารมณ์เอนเอียง โดยขจัดความคิดเห็นของตนออกจากสิ่งที่ตนกำลังศึกษา แต่เน้นที่จุดมุ่งหมาย และสาระสำคัญในการรับรู้ของประสบการณ์มีความเชื่อว่ามนุษย์จะเข้าใจในสิ่งที่ประสบได้ด้วยการรับรู้จากประสบการณ์

3.3 ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอรรถปริวรรต

ปรากฏการณ์ตามแนวคิดเชิงอรรถปริวรรต กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่พัฒนาการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความเน้นการตีความหมายของประสบการณ์ของบุคคล เป็นหลัก โดยมีมุมมองขัดแย้งกับฮูสเซอร์ลในเรื่องของการแยกตัวเองออกจากเรื่องที่ศึกษา โดยเชื่อว่าสิ่งที่เรารู้ เป็นอยู่ เวลา มีความหมายในตนเอง ซึ่ง

⁵ ลักษณะวัด ปาละรัตน์, ญาณวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2558), หน้า 15-16

สามารถตีความหมายได้ และภาษามีความสำคัญมาก ในการตีความของผู้ศึกษาต้องมีความเข้าใจในสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ⁶

กล่าวสรุปได้ว่า ปรากฏการณ์นิยมได้มีการแสดงแนวคิดหรือทฤษฎีตามทัศนคติของนักปรัชญาทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ดังนี้ คือ (1) ปรากฏการณ์ตามแนวอรรถิภาวะ เป็นทัศนะที่ให้ความสำคัญกับการรับรู้ของบุคคล เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำนึก สามารถกำหนดคุณค่าให้แก่ทุกสิ่งเพื่อประโยชน์ของตน กำหนดความหมายให้กับวัตถุประสงคืได้มีลักษณะเด่น คือ มุ่งเน้นการให้ความหมายและความสำคัญกับการรับรู้ของบุคคลและสนับสนุนส่งเสริมให้มนุษย์มีเสรีภาพทางความคิด (2) ปรากฏการณ์ตามแนวอูตรวิสัย เป็นทัศนะที่ให้ความสำคัญกับวัตถุภายนอกหรือสิ่งภายนอกตรงตามสภาพที่มันเป็น ยืนยันตัวตนระหว่างสิ่งที่ประสาทสัมผัสรับรู้กับสิ่งที่เข้าใจในจิตมีลักษณะเด่นคือ มุ่งเน้นสาระสำคัญการเข้าถึงความหมายของประสบการณ์หรือเหตุการณ์เพื่อนำไปสู่การค้นหาคือแท้จริงของเหตุการณ์ โดยปราศจากอคติ แต่มีสติและตระหนักในตนเอง และ (3) ปรากฏการณ์ตามแนวอรรถปริวรรต เป็นทัศนะที่เน้นการตีความและให้ความหมายของการรับรู้ เพื่อเปิดกว้างทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ความคิดและเป็นไปเพื่อให้เกิดการเคารพยอมรับสิ่งอื่น เนื่องจากทุกสิ่งที่ปรากฏแก่เราล้วนแต่ถูกกำหนดด้วยภาษา เพื่อนำมาใช้ตามสภาพแวดล้อมของสังคม เช่น ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ภาษาจึงเป็นความเป็นจริงแห่งสภาพสิ่งทั้งหลาย

4. วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในปัจจุบัน

ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ได้มีนักวิชาการจำนวนมากยอมรับว่าความคิดเก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับศาสนา คือ คติถือผีสางเทวดา หรือ animism ซึ่งหมายถึงหลัก ลัทธิ หรือคำสั่งสอนว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีชีวิตและมีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับมนุษย์ เช่น ความปรารถนา เจตนารมณ์ จุดประสงค์ ความโกรธ ความรัก เป็นต้น ความคิดนี้เป็นผลจากการที่มนุษย์ ถ่ายทอดจิตใจของตนเองเข้าไปสู่สิ่งต่าง ๆ และสภาวะต่าง ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยที่มนุษย์เองก็ไม่รู้ตัว⁷ วิวัฒนาการของความเชื่อ และการยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมความเชื่อของคนไทย จนกลายเป็นความเชื่อทางศาสนาก็เช่นเดียวกัน มีการนับถือธรรมชาติ นับถือผีสางเทวดา นับถือบรรพบุรุษ นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับถือเทพเจ้ามาก่อน ดังนั้น คนไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันแม้จะนับถือพุทธศาสนา แต่ความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมก็ยังฝังรากลึกส่งผลมาถึงความเชื่อของคนไทยในปัจจุบันดังปรากฏอยู่ ซึ่งเราจะพบเห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมใด ๆ ก็ตามจะต้องมีการ เช่น การบวงสรวง มีการบูชา มีการเชิญผีสาง มีการเชิญเทวดามาร่วมด้วยเสมอ เป็นต้น

4.1 ความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อเรื่องผี กล่าวคือ เชื่อว่ามนุษย์มีวิญญาณ และวิญญาณนี้สามารถอำนวยการประโยชน์หรือให้โทษได้ ผีคือสิ่งลึกลับซึ่งมีสภาพเกินคน ฉะนั้นผีจึงมีอำนาจอยู่เหนือคน อาจทำคน ให้ดี หรือให้ร้ายก็ได้ ในสังคมไทยมีความเชื่อว่า ผีเรือนช่วยคุ้มครองคนในบ้าน ก่อนตัดต้นไม้ใหญ่จะต้องบอกกล่าวให้ผีประจำต้นไม้

⁶ อัญญา ปลดเปลื้อง, “การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา”, *Nursing journal of the Ministry of Public Health*, ปีที่ 2 เล่มที่ 23 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2556): 3.

⁷ เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์, *คติชนกับศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2558), หน้า 160.

นั้นให้ทราบเสียก่อน แสดงถึงอำนาจของผีที่จะบันดาลสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอยู่เหนือธรรมชาติ มนุษย์จึงมีการนับถือผี แสดงความเคารพบูชา สังเวีย อ่อนวอน เพื่อขอให้ผีสงเทวดาเหล่านั้นช่วยคุ้มครองให้ตนอยู่อย่างปลอดภัย และมีอุปเท่ห์ต่าง ๆ สำหรับป้องกันภัยจากผีร้าย อุปเท่ห์ต่าง ๆ นี้ มักมีคาถาอาคม หรือเวทมนต์เป็นส่วนประกอบสำคัญ ฉะนั้นความเชื่อว่า ผีสงเทวดาและวิญญาณสามารถช่วยเหลือหรือทำร้ายมนุษย์ได้ จึงก่อให้เกิดการกระทำทางไสยศาสตร์ คือ มีการอ่อนวอนบวงสรวง บูชา หรือใช้เวทมนต์บังคับผีให้กระทำตามที่ตนประสงค์ ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว Nation TV Online ประจำวันที่ 18 มิถุนายน 2561 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อ เรื่องผี มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ ชาวไทยเชื้อสายเขมรทำพิธี “รำแม่ตถาวยผีสงเทวดา” เชื่อบัดเป่าสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เจ็บป่วย เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2561 ครอบครัวนางสำรว ย ปาโนรัมย์ อายุ 65 ปี ชาวบ้าน บ้านโคกเจริญ ตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ทำพิธีรำแม่ตถาวย หรือ ทรงแม่ตถาวย ซึ่งเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวบ้านที่มีเชื้อสายเขมร โดยภาษาเขมรพื้นบ้านจะเรียกว่า “เรียมมะมัวด” ซึ่งมีลักษณะคล้ายการทรงเจ้า เพื่อเป็นการถวายดวงวิญญาณผีสงเทวดา หรือ บรรพบุรุษที่ล่วงลับตามความเชื่อ ที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อไม่ให้คนในครอบครัวเจ็บป่วย อีกทั้งยังเป็นการบัดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข โดยการทำพิธีรำแม่ตถาวยจะมีการจัดอาหารคาวหวาน อาทิ หัวหมู ไก่ ผลไม้ เป็นเครื่องเซ่นไหว้ดวงวิญญาณผีสงเทวดา และบรรพบุรุษ ทั้งมีการจ้างดนตรี ทั้งแคน ซอ ข้องและกลอง มาเล่นขณะทำพิธีด้วย โดยระหว่างทำพิธีผู้เข้าทรงจะทำการรำรำตามจังหวะดนตรี และจะเปลี่ยนชุด ซึ่งมีทั้งผ้าสะโพรง ผ้าขาวม้า ผ้า 7 สี และแต่งหน้า ทาปาก ตามความต้องการของดวงวิญญาณที่มาประทับร่าง นายเกษม ปาโนรัมย์ ผู้เป็นสามีบอกว่าการทำพิธีกรรมรำแม่ตถาวย หรือทรงแม่ตถาวย เป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพื่อเป็นการบัดเป่าสิ่งไม่ดี ให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข และขอขมาดวงวิญญาณผีสง เทวดา และบรรพบุรุษ ที่เคยลบลู่ ล่วงเกิน ซึ่งครอบครัวจะทำเป็นประจำทุกปี ขณะชาวบ้านที่มีเชื้อสายเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์หลายครอบครัว ที่มีความเชื่อก็มีการทำพิธีกรรมรำแม่ตถาวยเช่นกัน บางคนก็ทำเพื่อรักษาคนในครอบครัวที่มีอาการป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ⁹

4.2 ความเชื่อตามบรรพบุรุษ

ความเชื่อตามบรรพบุรุษ กล่าวคือ มนุษย์เราเชื่อว่า วิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ไม่ได้หายไปไหน แต่ยังคงลอยอยู่ดูแล ปกปักรักษาชีวิตของลูกหลานอยู่เสมอ บางครั้งมนุษย์ประสบวิญญานของบรรพบุรุษในความฝันหรือ จากการเข้าทรงทางโน เมื่อมีความเชื่อเช่นนี้ จึงสร้างสถานที่อยู่อาศัย สำหรับวิญญาณเหล่านี้ ในรูปแบบของฮวงซุ้ยอันสวยงามและในสถานที่ผังศพต่าง ๆ อันวิจิตรตระการตาแต่ละปีจะมีเทศกาล กราบไหว้ บูชาบรรพบุรุษในรูปแบบต่าง ๆ มากมายทั้งนี้เพราะความเชื่อที่ว่าถ้าไม่กราบไหว้บูชาวิญญาณบรรพบุรุษ จะมาทำอันตราย เมื่อบูชาแล้วลูกหลานจะได้รับการพิทักษ์คุ้มครอง¹⁰ ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว MGR Online ประจำวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อตามบรรพบุรุษ มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ วัดดงจัดโต๊ะจีนเลี้ยงผี เช่นไหว้บรรพบุรุษ ชาวบ้านแห่ ส่องหาเลขเด็ดไปเสี่ยงดวง คึกคัก เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562 ที่บริเวณหน้าศาลาการเปรียญ วัดบ้านแก ตำบลศรีพราน อำเภอแสงหา

⁸ เดือน คำดี, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531), หน้า 202.

⁹ Nation tv, ชาวไทยเชื้อสายเขมรทำพิธี “รำแม่ตถาวยผีสงเทวดา” เชื่อบัดเป่าสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เจ็บป่วย, 22 พฤศจิกายน 2562, <https://www.nationtv.tv/main/content/378633842>.

¹⁰ อ่างอิงแล้ว, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531), หน้า 202.

จังหวัดอ่างทอง ได้มีการจัดพิธีเลี้ยงโต๊ะจีนผี ซึ่งเป็นประเพณี ความเชื่อของชาวบ้านที่จัดขึ้นกันเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เนื่องจากชาวบ้าน มีความเชื่อกันว่า ภายในบริเวณใต้ถุนศาลาการเปรียญแห่งนี้มีสิ่งลี้ลับ และมีวิญญาณของสัมภเวสี มาอาศัยอยู่ จึงได้มีการร่วมกันเลี้ยงโต๊ะจีนผีขึ้น เพื่ออุทิศส่วนกุศลที่จัดกันเป็นประจำทุกปี โดยมีชาวบ้านเข้าร่วมพิธีจำนวนมาก และมีร่างทรงจำนวน 5 ร่างทรงเข้าร่วมในพิธี หลังจากพระครูสุตานุยุต เจ้าอาวาสวัดบ้านแก ทำน้ำมนต์ในพิธีเสร็จแล้วชาวบ้านต่างเข้าดูสองชั้นน้ำมนต์เพื่อหาตัวเลขไปเสี่ยงดวงกันอย่างคึกคัก พระครูสุตานุยุต เจ้าอาวาสวัดบ้านแก กล่าวว่า พิธีเลี้ยงโต๊ะจีนผี เกิดขึ้นจากความเชื่อของชาวบ้านในหมู่บ้าน ตำบลวัดบ้านแก ที่รำลึกเกี่ยวกับความเชื่อของศาลาผีเฮี้ยน บริเวณศาลาการเปรียญ ซึ่งอยู่ในบริเวณวัด ซึ่งมีประชาชนพบเห็นวิญญาณอยู่บนศาลาเป็นประจำ ซึ่งสร้างความหวาดกลัวเป็นอย่างมาก ชาวบ้านและผู้มีจิตความเชื่อ จึงร่วมกันสร้างความเชื่อมั่นด้วยการจัดโต๊ะจีนเพื่อทำบุญ รวมถึงอุทิศส่วนกุศลให้กับวิญญาณสัมภเวสี ผีเร่ร่อนทั้งหลายที่เชื่อกันว่า สถิตอยู่ที่ศาลาการเปรียญแห่งนี้ พร้อมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผีและบรรพบุรุษที่สิงสถิต อยู่บริเวณศาลาการเปรียญหลังดังกล่าว ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมทำกันมาหลายปีแล้ว จนกระทั่งเป็นประเพณีที่ชาวบ้านได้กระทำสืบสานกันต่อมาจนถึงปัจจุบัน¹¹

4.3 ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีความเชื่อที่อยู่คู่กับคนไทยมาแต่อดีต ส่วนมากจะพบเห็นได้จากพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง พระเครื่อง ผ้ายันต์ รูปเหมือนพระสงฆ์ที่เคารพเลื่อมใส เป็นพระเกจิอาจารย์ รวมไปถึงศาลปู่ศาลย่าหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าแม่ หรือเชื่อในวัตถุมงคล เครื่องรางของขลังสิ่งที่มีปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ตามคติของชาวพุทธโดยสรุปเชื่อว่า อำนาจจากพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ สามารถป้องกัน ภัยร้ายได้ ความเชื่อเหล่านี้ยังมีปรากฏให้เห็นในสังคมไทยปัจจุบัน¹² ตามที่ปรากฏในข่าวเช่น สำนักข่าว Thairath Online ประจำวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ อัครราชทูตพระเกตุเมืองไทยมณฑลภาพ สิริระรัง ไม่เนา เฒ่าไม่ไหม้ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2555 ขณะลูกศิษย์หลายพันคนร่วมพิธีฌาปนกิจ สิริระรังหลวงพ่อบุญฤทธิ์ อัญญาธิ อดีตเจ้าคณะตำบลวังสำโรง และอดีตเจ้าอาวาส วัดทับรูปพัฒนาราม ตำบลทับหมัน อำเภอดงพนาหิน จังหวัดพิจิตร ซึ่งมรณภาพด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2552 สิริรวมอายุ 80 ปี โดยระหว่างพิธีประชุมเพลิง มีการจุดไฟถึง 3 ครั้ง แต่ไฟไม่ลุกไหม้โลงไหม้เพียงดอกไม้จันทร์เท่านั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงมีความเห็นให้ย้ายโลง ขึ้นไปที่ศาลาการเปรียญ และนำสิริระรังหลวงพ่อบุญฤทธิ์ ไปบรรจุที่โลงแก้วใส เพื่อให้ลูกศิษย์กราบนมัสการ นอกจากนี้ยังมีเหตุอัศจรรย์ในพิธีพระราชทานเพลิงศพพระครูสมุทรธรรมสุนทร หรือหลวงพ่อดุสิต อดีตเจ้าอาวาสวัดกาหลง เกจิชื่อดังในจังหวัดสมุทรสาคร เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2545 โดยร่างหลวงพ่อดุสิตโดนไฟเผาไหม้ไม่หมดทั้งๆ ที่ใช้เวลานานกว่า 2 ชั่วโมง พบว่ากระดูกหรืออัฐิยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์มาก ไม่บิ่นหรือแตกเป็นชิ้น ๆ สำหรับหลวงพ่อดุสิต เป็นเจ้าตำรับยันต์ตะกร้อและเสือเผ่น เคยเป็นอาจารย์ “ตีใหญ่” ขุนโจรชื่อดังในอดีต ซึ่งรำลึกกันว่ามิวิชาล่องหนหายตัว และหนังเหนียว เพราะมี ผ้ายันต์และตะกรุดของหลวงพ่อดุสิต ส่วนที่วัดพระขาว อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังคงมีลูกศิษย์ผู้มีความเชื่อ เดินทางมา

¹¹ MGR, วัดดังจัดโต๊ะจีน เลี้ยงผี เซ่นไหว้บรรพบุรุษ ชาวบ้านแห่ส่องหาเลขเด็ดไปเสี่ยงดวงคึกคัก, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562, จากเว็บไซต์ <https://mgronline.com/local/detail/9620000093705>.

¹² สนิท สมัครการ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, 2539), หน้า 55.

กราบไหว้สักการะสรีระสังขารหลวงปู่ทิมอดิตเจ้าอาวาสวัดพระขาว มหาเถรจารย์แห่งกรุงโยธยา ซึ่งไม่เปื่อย ไม่เน่า บรรจุในโลงแก้วประดับลวดลายมุขสวยงาม พร้อมอาสนะรองพื้นโลงแก้วเป็นผ้าไหมสีขาว ทอลวดลายดอกพิกุลถักดินทอง ตามที่หลวงปู่ทิม เคยสร้างเตรียมไว้ ครั้งเมื่อยังมีชีวิตและได้ละสังขาร สิริอายุรวม 96 ปี เมื่อเวลา 10.55 น. วันอาทิตย์ที่ 22 มีนาคม 2552 หรือกว่า 10 ปีมาแล้ว¹³

4.4 ความเชื่อในเทพเจ้า

ความเชื่อในเทพเจ้า กล่าวคือ ซึ่งเป็นความเชื่อในเทพเจ้า ซึ่งเกิดจากความคิดเรื่องวิญญาณหรือเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีประจำอยู่ในแต่ละปรากฏการณ์ของธรรมชาติต่าง ๆ มีเทพเจ้าหลายองค์ในศาสนาพราหมณ์ที่กลายมาเป็นที่เคารพนับถือของชาวไทย เช่น พระพรหม พระอิศวร พระพิฆเนศวร บางกลุ่มเชื่อว่าพระอาทิตย์เป็นเทพสูงสุด พระจันทร์ พระวายุ และพระอัคคีเป็นรองลงมา แล้วกำหนดรูปร่าง ลักษณะของเทพเจ้าแต่ละองค์ให้มีลักษณะแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากคุณลักษณะเฉพาะของเทพแต่ละองค์ ตามตำนานกำเนิดแล้ว ก็จะพบว่าอุปนิสัยของเทพเหล่านี้ได้สะท้อนภาวะหมุนเวียนของโลก¹⁴ ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว Posttoday Online ประจำวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อในเทพเจ้า มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ ไทยนับถือพระศกนศมากสุดในสุวรรณภูมิ หนังสือ 108 ปีแห่งการสถาปนากรมศิลปากรที่ นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ เป็นบรรณาธิการ เล่าเรื่อง พระศกนศ พร้อมภาพประกอบอีกหลายรูปแบบ รวมทั้งปกก็เป็นรูปพระศกนศด้วย ส่วนบทความหลักในเล่ม เล่าเรื่องพระศกนศตั้งแต่ประวัติมานุษยวิทยา ว่าด้วยลักษณะของพระศกนศ เช่นมีร่างกายเป็นมนุษย์ สันฐานต่ำเตี้ย ออกกว้าง ท้องพลุ้ย ศีรษะใหญ่และเป็นช้าง หูใหญ่เหมือนกระดิ่ง ปาก และตา มีขนาดเล็ก มีวงคดโค้ง (จะโค้งไปทางซ้ายเป็นส่วนใหญ่ ส่วนโค้งไปทางขวานั้น พบที่ไหนให้รีบเก็บรักษา เพราะหายากมาก) ใบหน้าสีแดง โดยมีหนุเป็นพาหนะ และมีธงประจำองค์ ก็เป็นรูปหนุ เช่นกัน อาจารย์สมชาย ณ นครพนม เล่าเรื่องพระศกนศ กับหนุทำนองไม่เชื่ออย่าลบหลู่ว่า เพื่อนคนหนึ่งบูชาพระศกนศ สม่าเสมอ วันหนึ่งบ่นให้ อาจารย์สมชาย ฟังว่าทำไมบ้านเขาจึงมีหนุมากเหลือเกิน อาจารย์สมชายถามว่าบูชาพระศกนศ หรือเปล่า เขาบอกว่าบูชา ต่อมาอาจารย์สมชายไปจังหวัดเชียงใหม่ ชื้อหนุที่ทำด้วยเซรามิกให้เพื่อนเอาไปถวายพระศกนศ เมื่อพบกันอีกครั้ง เพื่อนบอกด้วยความดีใจว่าหนุในบ้านหายไปหมดแล้ว จะเห็นได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระศกนศ เข้าสู่เมืองไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งมีลักษณะของศิลปะอินเดียและศิลปะอื่นๆ ที่เจริญและแพร่หลายอยู่ในดินแดนนี้ ก่อนสมัยสุโขทัย เช่น ศิลปะทวารวดี และศิลปะเขมร เป็นต้น แต่มารุ่งเรืองในสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ทรงให้ความสนใจศึกษาการทววิทยาแนวตะวันตก และทรงพระราชนิพนธ์เนื่องด้วยทววิทยาหลายเรื่อง จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง “เทวาลัยพระศกนศ” ในฐานะเทพแห่งศิลปศาสตร์ ณ พระราชวังสนามจันทร์ สำหรับบวงสรวงบูชาเป็นสิริมงคล นับแต่นั้นนับทบาทของพระศกนศ ในฐานะ เทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการจึงได้รับการฟื้นฟูและเผยแพร่กว้างขวางในสังคมไทย ตราสัญลักษณ์ ปัจจุบันพระศกนศ เป็นตราสัญลักษณ์ของสถาบันที่เกี่ยวข้องกับงานด้านอักษรศาสตร์และวรรณคดี เช่น ตราเครื่องหมายวรรณคดีสโมสร ต่อมาใช้เป็นตราสัญลักษณ์ของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาด้านศิลปกรรม นาฏศิลป์ และดุริยางคศิลป์ ได้แก่ ตราประจำกรมศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยช่างศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ และสถาบัน

¹³ Thairath, อัครราชย์พระเก็จดั่งเมืองไทยมรณภาพ สรีระร่างไม่เน่า เผาไม่ไหม้, 22 พฤศจิกายน 2562, <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1478865>.

¹⁴ อ้างอิงแล้ว, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531), หน้า 41

บัณฑิตพัฒนศิลป์ จากบทบาทรานะในแวดวงศิลปกรรม พระคณศจึงเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันพระคณศได้รับความนับถือทั่วไปในฐานะเทพผู้จัดอุปสรรคและบันดาล¹⁵

4.5 ความเชื่อตามคำเล่าลือ

ความเชื่อตามคำเล่าลือ กล่าวคือ การเชื่อตามคำเล่าลือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเชื่อจากคำบอกเล่า จากปากต่อปากแล้ว แผลขยายออกไปอย่างรวดเร็ว ส่วนมากมักจะหาต้นตอแหล่งกำเนิดของข่าวไม่ชัดเจน เนื่องจากเป็นความเชื่อพื้นบ้านที่ไม่ได้คำนึงถึงเหตุผลเป็นพื้นฐาน เช่น เชื่อว่าบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์รักษาโรคได้ เชื่อว่ายาผีบอกรักษาได้สารพัดโรค เชื่อว่าดื่มน้ำปัสสาวะรักษาโรคได้ เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้เกิดจากการพยายามพึ่งพาสิ่งภายนอกมาเยียวยารักษาโรคร้ายไข้เจ็บที่มาเบียดเบียน ฉะนั้นจึงเกิดความเชื่อ เพราะการบอกเล่าปากต่อปากหรือคำเล่าลือ ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว Thairath Online ประจำวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อตามคำเล่าลือ มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ ชาวบ้านแห่บูชาหน้าผุดใต้ต้นลำไย เชื้อป่วยไข้ ต้มกิน ทารักษาโรคหายขาด เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ที่บ้านเลขที่ 112 หมู่ที่ 17 บ้านดงเจริญ ตำบลแม่ม่าย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นบ้านของ นายบุตร-นางแสงหล้า ทิศอุ้น พ่ออยู่ แม่อยู่ วัย 70 ปี บรรยายการศรัทธาเกือบจะตลอดทั้งวัน หลังบริเวณใต้ต้นลำไย มีน้ำผุดออกมาลักษณะคล้ายตาน้ำ แล้วมีเสียงร่ำลือบอกต่อ ๆ กันว่า เมื่อไปกราบไหว้บูชาตักมาดื่ม หรือทาตามจุดที่เจ็บปวดคัดยอก จะหายหรืออาการดีขึ้น ซึ่งเจ้าของบ้าน ต้องเอาไม้ไผ่มาล้อมไว้ และใช้ปูนก่อเป็นบ่อ แล้วต่อท่อให้น้ำไหลออกมาลงในภาชนะต่าง ๆ ที่มีคนนำมารองรับน้ำเอาไว้ เพื่อให้ตักเอาไปใช้ได้สะดวก พร้อมทั้งกองผ้าป่าเปิดให้คนที่มาขอรับน้ำ ร่วมทำบุญยกช่อฟ้าวัดใกล้บ้าน ซึ่งก็มีคนร่วมทำบุญกันมากน้อยตามความเชื่อโดย นายบุตร เล่าว่า พบมีน้ำผุดออกมาตั้งแต่วันที่ 2 มิถุนายน ที่ผ่านมา จึงชวนเพื่อนบ้านมาดู แล้วเห็นตรงกันว่าน่าจะเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์หรือบ่อน้ำทิพย์ จึงนำดอกไม้ ธูปเทียนมากราบไหว้อธิษฐานว่า หากเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์จริง เมื่อนำมาทา ก็ขอให้อาการปวดขาที่เป็นอยู่หายหรือดีขึ้น ซึ่งหลังจากที่เอาน้ำมาทาปรากฏว่า อาการดีขึ้นจริง ส่วนเหตุผลที่ว่าทำไมถึงเชื่อว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์นั้น ก็เนื่องมาจากตนอยู่มากกว่า 50 ปี ไม่เคยเกิดเหตุการณ์แบบนี้มาก่อน เลยคิดกันเองว่าเกิดขึ้นเพราะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยเหลือชาวบ้าน หลังจากที่เกิดน้ำผุดขึ้นมา มีคนมาขอน้ำไป ดื่มและครอบครว้ไม่ได้เก็บเงิน แต่คนที่มากราบไหว้และมาขอน้ำอยากให้เงินเป็นค่าครู ตนจึงตั้งใจและอธิษฐานว่า จะทำเป็นกองผ้าป่านำไปถวายวัดใกล้หมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านไม่มีวัด ในวันที่ 16 ที่จะถึงนี้จะมียกช่อฟ้า ส่วนจะให้เท่าไรก็แล้วแต่จะทำบุญทำทาน เพราะเงินทุกบาท ทุกสตางค์ที่ได้มาก็จะถวายวัด นายบุตร ระบุด้านเพื่อนบ้านนายบุตร ซึ่งมาตักเอาน้ำไปดื่มกินเป็นประจำ บอกว่า อยู่บ้านใกล้กันเลยได้รู้ได้เห็นตั้งแต่ต้น ปกติตนไม่ค่อยสบายมีอาการตาพร่าตามัวตาเปลือกตาแฉะ เมื่ออธิษฐานแล้วลองเอาล้างหน้าดูปรากฏว่าอาการดีขึ้น นอกจากนั้นยังมีอาการชาตามแขนตามขาจึงลองกินน้ำที่ ผุดออกมาพร้อมกับอธิษฐานขอให้หายหรืออาการดีขึ้น หลังดื่มกินเข้าไปอาการก็ดีขึ้น ส่วนใครจะเชื่อหรือไม่นั้น คงบังคับใครไม่ได้ แต่ตนเชื่อ คนที่มาเอาน้ำบ่อย ๆ คือคนที่เชื่อแล้วดีขึ้นจากการอธิษฐาน อย่างไรก็ตามเรื่องนี้เป็นความเชื่อส่วนบุคคล จึงต้องใช้วิจารณญาณ¹⁶

¹⁵ Posttoday, ไทยนับถือพระคณศมากที่สุดใ้สุวรรณภูมิ, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.Posttoday.com/dhamma/586153>.

¹⁶ Thairath, แห่บูชาหน้าผุดใต้ต้นลำไย เชื้อป่วยไข้ต้มกินทารักษาโรคหายขาด, 17 พฤษภาคม 2562, <https://www.thairath.co.th/news/local/north/1590576>.

4.6 ความเชื่อตามคำโฆษณา

ความเชื่อตามคำโฆษณา คือ การเชื่อตามคำโฆษณาเรียกว่า เชื่อด้วยแรงประชาสัมพันธ์ คือ การเชิญชวน ชักชวน โน้มน้าวให้คล้อยตามต่อปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชน เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ งานบั้งไฟพญานาค 15 ค่ำ เดือน 11 มหัทธรรย์แห่งลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย ถือเป็นการประชาสัมพันธ์ระดับภูมิภาคสนับสนุนโดยกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงส่งผลให้คนไทยบางส่วนที่ชื่นชอบความอัศจรรย์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ความลึกลับ ซึ่งถูกสนับสนุนให้เชื่อด้วยกระแสของสื่อ และสื่อก็เป็นตัวชี้้นำสังคม ฉะนั้น จึงเกิดความเชื่อเพราะการถือปฏิบัติถือเป็นประเพณีสืบ ๆ กันมา ตามที่ปรากฏในข่าวเช่น สำนักข่าว Siamrath Online ประจำวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อตามคำโฆษณา มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ ปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค ในวันออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ทั้งหมด 450 ลูก มากสุดที่ อำเภอรัตนวาปี บันทึกผลการเกิดปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค ในวันออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ปี 2562 ขึ้นทั้งหมด 450 ลูก มากสุดที่ อำเภอรัตนวาปี ผู้สื่อข่าวรายงานว่า บรรยากาศการชมบั้งไฟพญานาค เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวจากทั่วประเทศเดินทางมาชมปรากฏการณ์“บั้งไฟพญานาค”เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะชมอยู่ในพื้นที่ 2 อำเภอที่เคยมีปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคเกิดขึ้นทุกปี คือ อำเภอโพนพิสัย และอำเภอรัตนวาปี โดยเข้าไปจับจองพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จุดที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาชมเป็นจำนวนมาก คือ ที่บ้านน้ำเป บ้านท่าม่วง และบ้านตาลชุม อำเภอรัตนวาปี บ้านหนองกุง บ้านหนองแก้ว อำเภอโพนพิสัย ที่เกิดบั้งไฟพญานาคมากกว่าทุกจุด ในปีนี้นักท่องเที่ยวไม่ผิดหวัง บั้งไฟพญานาคขึ้นให้นักท่องเที่ยวได้ชมมากกว่าปีที่ผ่านมา จากข้อมูลของสถานีวิทยุกระจายเสียงพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดหนองคาย วัดโพธิ์ชัย พระอารามหลวง FM 97.75 Mhz ได้บันทึกผลการเกิดปรากฏการณ์ “บั้งไฟพญานาค” ในวันออกพรรษา รายงานโดย สมาคมวิทยุสมัครเล่นจังหวัดหนองคาย ที่ประจำจุดในแต่ละพื้นที่ ที่มีปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค ดังนี้ ในพื้นที่ อำเภอโพนพิสัย หนองกุงเหนือ 49 ลูก องค์การบริหารส่วนตำบลจุมพล 17 ลูก วัดหลวง 9 ลูก วัดจอมนาง 9 ลูก ในพื้นที่อำเภอรัตนวาปี ท่าม่วง 76 ลูก ตาลชุม 76 ลูก โพนแพง 12 ลูก น้ำเป 77 ลูก หนองแก้ว 86 ลูก ส่วนที่ ลานพญานาค อำเภอปากคาด จังหวัดบึงกาฬ 22 ลูก และที่ แก่งอาฮง 1 ลูก บ้านท่าสโค อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ 16 ลูก รวมทั้งหมด 450 ลูกสำหรับปีนี้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคในพื้นที่ จังหวัดหนองคาย และ จังหวัดบึงกาฬ มีมากกว่าปีที่แล้ว ทำให้การจราจรติดขัดอย่างหนักเนื่องจากที่ผ่านมาได้มีการกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวโดยดึงเอาความเป็นท้องถิ่น ความเชื่อ มาให้นักท่องเที่ยวทั่วประเทศได้รู้จักโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา¹⁷

4.7 ความเชื่อเพราะความศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเพราะความศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ การเชื่อเพราะความศักดิ์สิทธิ์เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อส่วนบุคคลไม่สามารถพิสูจน์ได้ในเชิงวิทยาศาสตร์ เช่น ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์ ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ความเชื่อเรื่องการสักยันต์ ลงอักขระยันต์บนผืนผ้า ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุมงคล ด้วยเชื่อว่า มีความศักดิ์สิทธิ์หรือฤทธิ์ปาฏิหาริย์แก่ผู้ใช้ ทำให้เกิดเมตตามหานิยม แคล้วคลาดอันตรายหรืออยู่ยงคงกระพัน ฉะนั้นจึงเกิดความเชื่อ เพราะเป็นบุคคลน่าเชื่อถือ หรือครูอาจารย์ของตน ตามที่

¹⁷ Siamrath, ปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคในวันออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ทั้งหมด 450 ลูก มากที่สุด ที่ อ.รัตนวาปี, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.siamrath.co.th/news/108793>.

ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว Thairath Online ประจำวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อเพราะความศักดิ์สิทธิ์ มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ ลูกศิษย์นับหมื่นแห่ร่วมงานครอบครู“อาจารย์หนู กันภัย”เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ที่สำนักสงฆ์ถ้ำเลขที่ 95/5 หมู่ 1 หมู่บ้านพุลศรี ถนนปทุมธานี สายใน ตำบลบางแขยง อำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี ได้มีบรรดาลูกศิษย์ และประชาชนจำนวนมาก ที่ตกหล่นเดินทางมาไม่ทันร่วมงาน วันไหว้ครู ครอบครู หนุนดวง ประจำปี 2556 ของนายสมพงษ์ กันภัย หรือที่รู้จักกันดีในชื่อ “อาจารย์หนู กันภัย” ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกวันที่ 30 เมษายน และ 1 พฤษภาคม โดยอาจารย์หนูเปิดเผยว่า สืบเนื่องจากทุกปีที่ผ่านมาได้มีการจัดพิธี ครอบครู ไหว้ครู หนุนดวง เป็นประจำทุกปี โดยมีบรรดาข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน รวมถึงเหล่าศิลปิน ดาราตลก และนักกีฬา ต่างเดินทางมาร่วมงานนับหมื่นคน แต่ยังมีลูกศิษย์อีกหลายคนที่ไม่ทันงาน ตนจึงได้ขยายเวลาเพิ่มอีก 2 วัน และหลังจากเสร็จงานประมาณ 1 สัปดาห์ ตนจะเดินทางไปสักยันต์ต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้สำหรับงานไหว้ครู ครอบครู หนุนดวง ประจำปี อาจารย์หนูได้ทำพิธีปลุกเสก หนุนดวง ปลุกเสกคน และงานพิธีพระพุทธรเจ้าเปิดโลก หนุนดวงชะตา สิ่งร้ายกลับกลายเป็นดี โดยงานพิธีครั้งนี้นับเป็นพิธียิ่งใหญ่ มีประชาชน และศิษยานุศิษย์เดินทางมาร่วมงานมากกว่าทุก ๆ ปีที่ผ่านมา¹⁸

4.8 ปรากฏการณ์ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรค

ปรากฏการณ์ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรค กล่าวคือ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ความปลอดภัยในชีวิตมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยเบียดเบียน ใช้วิธีการรักษาด้วยเวทมนตร์คาถา การอาบนํ้ามนต์¹⁹ ตามที่ปรากฏในข่าวเช่น สำนักข่าว Matichon Online ประจำวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อการรักษาโรค มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ คณะหมอไสยศาสตร์ จากอำเภอทุ่งฝนอาสารักษาสาวอุดรธานีถูกล่ามโซ่นานนับ 10 ปี เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2557 ผู้สื่อข่าวเดินทางไปที่บ้านหลังหนึ่งในตำบลพังงา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นบ้านพักของ นางสาวกัลยา (สงวนนามสกุล) อายุ 27 ปี ที่มีอาการป่วยทางจิตถูกล่ามโซ่ไว้กับเสาบ้านมานานนับ 10 ปี โดยญาติเชื่อว่าถูกคุณไสย ทำให้ไม่สามารถควบคุมสติตัวเองได้ โดยเฉพาะช่วงก่อนวันพระ คนป่วยจะมีการ คลุ้มคลั่งอย่างรุนแรงถึงขนาดไม่สวมเสื้อผ้าเดินไปรอบ ๆ หมู่บ้านบางครั้งทำลายข้าวของได้รับความเสียหาย ซึ่งญาติได้พาไปรักษาอาการป่วยทางจิตที่โรงพยาบาลขอนแก่น แต่อาการก็ไม่ดีขึ้นจึงต้องล่ามโซ่เอาไว้ ด้านพี่ชายกล่าวว่า ได้มีหมอที่รักษาทางไสยศาสตร์เดินทางมาจากอำเภอทุ่งฝนบอกว่าพวกตนทราบข่าวเรื่องของน้อง จึงอาสารักษาให้เพราะสงสาร โดยหมอบอกว่าไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไร หลังจากนั้นคณะหมอรักษาทางไสยศาสตร์ ก็ได้จัดทำพิธีอยู่ในห้องไม่ให้ญาติเข้าไปดู ใช้เวลานาน 2 ชั่วโมง จึงออกมาแล้วอาบนํ้ามนต์ให้กับคนป่วยนอกบ้าน พร้อมกับมอบของขลังให้คนป่วยคล้องคอก่อนเดินทางกลับ บอกว่าน้องสาวของตนถูกเพื่อนชายในวัยเดียวกันสมัยเรียนหนังสือที่รักกันเล่น คุณไสยจึงมีอาการเช่นนี้ ซึ่งหลังจากหมอทางคุณไสยศาสตร์รักษาเพียง 1 วันน้องสาวของตนมี

¹⁸ Thairath, ลูกศิษย์นับหมื่นแห่ร่วมงานครอบครู อาจารย์หนู กันภัย, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.thairath.co.th/content/342702>.

¹⁹ อ้างอิงแล้ว, ลูกศิษย์นับหมื่นแห่ร่วมงานครอบครู อาจารย์หนู กันภัย, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.thairath.co.th/content/342702>.

อาการดีขึ้นพุดคุย รู้เรื่อง ยิ้มแย้มแจ่มใสตนรู้สึกดีใจมากและหมอไสยศาสตร์บอกว่าจะทำการรักษาให้ทั้งหมด 3 วันติดต่อกันน้องของตนก็จะหายมีชีวิตตามปกติเหมือนคนอื่นทั่ว ๆ ไป²⁰

4.9 ปรากฏการณ์ความเชื่อเกี่ยวกับความสุข

ปรากฏการณ์ความเชื่อเกี่ยวกับความสุข กล่าวคือ ความสุข คือ ความร่มเย็นปราศจากศัตรูภัย อันตรายเบียดเบียน ใช้วิธีการรักษาด้วย การสะเดาะเคราะห์ การบวงสรวง การให้พร²¹ ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว 77 Kaoded ประจำวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อความสุข มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ บุญพระแม่โพสพ งานบุญเบิกฟ้ามหาสารคาม เสี่ยงทายคางไก่ ปีนี้ไร่นาอุดมสมบูรณ์ มหาสารคาม-พ่อเมืองตักศิลาหน้าพี่น้องประชาชนจัดพิธีบูชาพระแม่โพสพ ในงานบุญเบิกฟ้าและกาชาดมหาสารคาม พราหมณ์เสี่ยงทายคางไก่ปีนี้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ ที่บริเวณหน้าพระประธานกันทรวิชัย ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม นายเกียรติศักดิ์ จันทรา ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม พร้อมด้วย นางวริฐา จันทรา นายกเหล่ากาชาดจังหวัดมหาสารคาม หัวหน้าส่วนราชการ หน่วยงานเอกชนและประชาชนทั่วไป ร่วมกันจัดพิธีบูชาพระแม่โพสพ ถือเป็นงานสำคัญในงานประเพณีบุญเบิกฟ้ามหาสารคามและกาชาดจังหวัดมหาสารคาม ตามความเชื่อที่ว่า เมื่อถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ฟ้าจะเริ่มไขประตูปฝน จะมีเสียงฟ้าร้อง และทิศที่ฟ้าร้องเป็นสัญญาณบ่งบอกปริมาณน้ำฝน และถือเป็นการเตรียมตัวเริ่มต้นฤดูกาลทำนา ชาวนาก็จะนำปุ๋ยคอกไปใส่ผืนดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เป็นการตอบแทนผืนแผ่นดิน ที่ทำกิน และเตรียมพร้อมเพาะปลูกข้าวซึ่งฝนแรกของปีกำลังจะมาถึง ซึ่งปีนี้ได้ฤกษ์บูชาตรงกับ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 สำหรับพิธีบูชาพระแม่โพสพ เริ่มจากพระสงฆ์สวดเจริญพระพุทธมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล จากนั้นคณะนางรำซึ่งเป็นนิสิตจากมหาวิทยาลัยมหาสารคามออกมาพ้อนบวงสรวง แล้วจึงประกอบพิธีกรรมเสี่ยงทายคางไก่ โดยพราหมณ์ได้ประกอบพิธีบูชาเทพยดาและบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมือง แล้วจึงนำคางไก่ต้มที่เตรียมไว้มาดูลักษณะประกอบการทำนาย ซึ่งปรากฏว่าคางไก่วันนี้โค้งสวยงามเสมอกันทั้งสองข้าง ทำนายได้ว่าบ้านเมืองและพี่น้องประชาชนจะเจริญยิ่งขึ้น ฝนฟ้าจะตกต้องตามฤดูกาล เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม น้ำท่าในไร่นาจะดี ข้าวกล้าในนาจะอุดมสมบูรณ์นอกจากนี้พราหมณ์ได้ทำนายเสียงฟ้าร้องครั้งแรกของปี ดังขึ้นทางทิศเหนือ มีเสียงเป็นสัตว์ประจำทิศ เป็นทิศประจักษ์ทั่วๆ ทำนายว่าปีนี้ฝนจะดี น้ำพอเหมาะผลหมากรากไม้อุดมสมบูรณ์ ปลูกนามีมาก ข้าวกล้าบริบูรณ์ ผู้คนมีความสุข จากนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดพร้อมด้วยนายกเหล่ากาชาด และหัวหน้าส่วนราชการ นำขบวนกลองยาว พร้อมด้วยคู่ทาบเงินคู่ทาบทอง ขนปุ๋ยคอกไปใส่ในแปลงนาสาธิต ที่บริเวณลานด้านข้างหอพระประธานกันทรวิชัย เพื่อถือเป็นการบำรุงปรับปรุงดิน และถือเป็นการเริ่มต้นฤดูกาลทำนา เพื่อเป็นอาหารของข้าว ให้ข้าวอุดมสมบูรณ์ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ชาวนาปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน บรรยากาศเป็นไปด้วยความสนุกสนาน แต่แฝงไปด้วยคติและความเชื่อของท้องถิ่น²²

²⁰ Matichon, คณะหมอไสยศาสตร์ จากอำเภอทุ่งฝน อสารักษาสาวอุดรธานีถูกล่ามโซ่นานนับ 10 ปี, 17

พฤษภาคม 2562, https://www.matichon.co.th/region/news_1371974.

²¹ อารี การเศรษฐ์, คติชนวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: ก๊อปปี้ แอนด์ พรินท์, 2546), หน้า 96.

²² 77 Kaoded, บุญพระแม่โพสพ งานบุญเบิกฟ้ามหาสารคาม เสี่ยงทายคางไก่ปีนี้ไร่นาอุดมสมบูรณ์, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.77kaoded.com/content/312072>.

4.10 ปรากฏการณ์ความเชื่อเกี่ยวกับความรัก

ปรากฏการณ์ความเชื่อเกี่ยวกับความรัก กล่าวคือ การสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุขในครอบครัว โดยการทำเสน่ห์ยาแฝด ปลุกเสกน้ำมันพราย เพื่อให้คนรักกันเกลียดกัน ทำให้คนเกลียดกันกลับมารักกัน²³ ตามที่ปรากฏในข่าว เช่น สำนักข่าว Thairath Online ประจำวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับความเชื่อความรัก มีรายละเอียดปรากฏดังนี้ จั๊บเนรแอ หื่น-ทำเสน่ห์ รวบเนรแอ อดีตจอมขมังเวทย์ หื่นกามหลังติดคุกหลายปีไม่เช็ดไหลบ พันโทษออกมายังใช้สันดานเดิมหากิน ต้นสาวไทยที่หลงคารม มาทำเสน่ห์ยาแฝดหวังให้ผัวฝรั่งกลับมาอยู่กับตนตามเดิม หลอกพาตเงินสด ๆ ไปครึ่งแสนแถมล่อลวงข่มขืนเหยื่อซ้ำด้วย พอรู้ว่าโดนต้มจนเปื่อย ผู้เสียหายวิ่งโร่แจ้งตำรวจ ตะครุบตัวได้ที่สำนักสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี เจ้าตัวยอมรับหน้าด้าน ๆ ไม่มีเวทมนตร์หรืออิทธิฤทธิ์ใด ๆ เป็นเรื่องหลอกลวงทั้งเพ การจับกุมครั้งนี้สืบเนื่องจาก เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2558 นางสาวหนึ่ง (นามสมมติ) อายุ 40 ปี เดินทางไปยังบ้านเลขที่ 96/40 หมู่ 10 ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี เพื่อปรึกษาปัญหาชีวิตกับ นายหาญ รัชชาจิตร หรือเนรแอ ในเรื่องที่สามีชาวอเมริกันขอเลิก แล้วเดินทางกลับประเทศบ้านเกิด ตนอยากให้สามีฝรั่งกลับมาอยู่กับตนตามเดิม และได้รับคำบอกเล่าจากคนที่รู้จักว่า เนรแอ มีคาถาอาคมทำเสน่ห์ยาแฝดให้คนรักกลับมาคืนดีได้ โดย นายหาญหรือเนรแอได้ทำพิธีลงน้ำมันพรายให้ตนตามร่างกายพร้อมกับบอกว่า ถ้าหากจะให้ได้ผลเร็วต้องมีเพศสัมพันธ์กับตน ครั้งแรกผู้เสียหายบอกปฏิเสธไม่สะดวก ก่อนจะมอบเงินในการทำพิธีให้ 50,000 บาท ตามที่เนรแอเรียกร้อง หลังจากนั้นตนได้นัดให้ นายหาญหรือเนรเอามาทำพิธีอีกครั้งที่คอนโดมิเนียม ย่านทำนันทน์ แต่ครั้งนี้นายหาญ ขู่ว่าจะต้องยอมร่วมหลับนอนกับตน มิเช่นนั้นวิชาอาคมจะไม่ไ้ผล ตนหลงเชื่อยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วยหลังเสร็จพิธีแล้วนายหาญบอกว่าภายใน 7 วัน สามีชาวต่างชาติจะกลับมาคืนดีอย่างแน่นอน หลังครบกำหนดและผ่านไปหลายวัน สามีชาวต่างชาติยังไม่กลับมา ตนได้ติดต่อไปหานายหาญ ว่าทำไมไม่ไ้ผล แต่นายหาญพยายามบ่ายเบี่ยงเรื่อยมา กระทั่งเดือนมิถุนายนผู้เสียหายเห็นว่าทั้งระยะเนิ่นนานพอสมควรแล้วยังไม่มีผลใด ๆ เกิดขึ้น ทำให้มั่นใจว่าถูกหลอกแน่นอน จึงเข้าแจ้งความกับพนักงานสอบสวน²⁴

5. บทสรุป

จากการวิเคราะห์เรื่องของ “ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของคนไทยในยุคปัจจุบัน” พบว่า ปรากฏการณ์ ทางความเชื่อของคนไทย ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นการรับรู้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกันระหว่างมนุษย์ ผู้รับรู้กับเหตุการณ์เป็นสิ่งที่ถูกรู้ โดยจัดทำหน้าที่รับรู้ผ่านอายตนะสัมผัส เป็นการรับรู้ข้อมูลจากภายนอกเข้าสู่ภายใน คือ จัดทำหน้าที่สร้างกระบวนการคัดกรองข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบให้ตรงตามความ เป็นจริงมากที่สุด เนื่องจากบุคคลย่อมรับรู้ปรากฏการณ์เดียวกันได้ไม่ตรงกัน อันมีข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ความบกพร่องอวัยวะรับสัมผัส สติปัญญา ทักษะจิตส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมของสังคมวัฒนธรรมทางความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนาของคนไทย เมื่อได้สืบค้นในเชิงลึก ที่มีรากฐานความเชื่อมาจากเชื่อผี เชื่อบรรพบุรุษ เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อเทพเจ้า นอกจากนี้ยังมีความเชื่อไสยศาสตร์ การผสมผสานความเชื่อเข้าด้วยกันในสังคมไทย ทำให้ความเชื่อต่อศาสนาเคลื่อนออกห่างจากหลักความเชื่อตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทโดยไม่รู้ตัว เราจึง

²³ อ้างอิงแล้ว, คติชนวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: ก๊อปปี้ แอนด์ พรินท์, 2546), หน้า 96.

²⁴ Thairath, จั๊บเนรแอ หื่น-ทำเสน่ห์, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์

พบเห็นปรากฏการณ์ความเชื่อในสังคมปัจจุบันนอกเหนือจากเขตพุทธศาสนา ผสมกลมกลืนจนเกิดเป็นความเคยชินและยอมรับได้ เนื่องจากคนไทยมีรากฐานความเชื่อดั้งเดิมแบบผสมผสานมาก่อน อีกประการหนึ่งคนไทยส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ นับถือพุทธศาสนาด้วยความเข้าใจตามหลักคำสอนที่ถูกต้อง แต่นับถือตามบรรพบุรุษ ธรรมเนียม ประเพณี ฉะนั้นจึงขาดความรู้ ความเข้าใจตามหลักคำสอนของศาสนา เพราะไม่เคยศึกษาเล่าเรียนธรรมอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนบางคนจึงไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่มีหลักความเชื่อที่ถูกต้อง อารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกต่อความเชื่อก็เคลื่อนนอกห่างศาสนา ทำให้เกิดความมึนงง เชื่อทุกอย่างที่ฟังพาหาประโยชน์ได้บางครั้งก็ตกเป็นเครื่องมือของความเชื่อ เพราะเป็นความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนา จำแนกตามกระบวนการเกิดความเชื่อได้ 3 หลักธรรมใหญ่ ๆ เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ระดับการเข้าสู่ความเชื่อในเบื้องต้น ระดับการใช้เหตุผล ระดับการใช้ปัญญา (1) ระดับการเข้าสู่ความเชื่อในเบื้องต้น จะใช้กระบวนการโยนิโสมนสิการ 10 ด้านชีวิตข้อเท็จจริง 2 ลักษณะ คือ “อย่าปลงใจเชื่อบุคคลหรือวัตถุกับอย่าปลงใจเชื่อการใช้ความคิดหรือเหตุผล” เพราะข้อมูล 2 ลักษณะนี้ เป็นการรับข้อมูลจากแหล่งภายนอก กับข้อมูลจากภายในที่เกิดจากการคิดของตน แหล่งข้อมูลทั้ง 10 แห่งนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าควรสงสัยไว้ก่อน ไม่ควรปลงใจเชื่อ แต่ควรใช้ปัญญาของตนพิจารณาให้ถี่ถ้วนก่อนจึงค่อยเชื่อ (2) ระดับการใช้เหตุผลจะใช้หลักการของตรรกะชีวิตข้อเท็จจริงโดยสืบค้นจากผลที่ปรากฏไปสู่สาเหตุตามความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล 4 ขั้นตอน ตามลำดับ ดังนี้ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มีปรากฏใน อริยสัจ 4 (3) ระดับการใช้ปัญญาจะใช้หลักของไตรสิกขา ผูกอบรมพัฒนาจิตเพื่อให้เกิดความรู้ที่ถูกต้อง โดยศีลจะทำหน้าที่ผูกอบรมความประพฤติเพื่อให้ดำเนินชีวิตในแนวทางที่สะอาด สมาน จะทำหน้าที่ผูกอบรมจิตให้มีคุณภาพและเกิดคุณธรรม ปัญญาจะทำหน้าที่ผูกอบรมจิตให้มีความเห็นที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดความรู้ที่ถูกต้องตามลำดับดังนี้ กัมมสัทธา เชื่อกรรมวิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าบุคคลมีกรรมเป็นของของตน ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกประการ มีปรากฏในความเชื่อ 4 ตามแนวพระพุทธศาสนาจำแนกได้ 3 ระดับ ตามลักษณะกระบวนการเกิดความเชื่อ เช่น อริยสัจ 4 และความเชื่อ 4 ดังนั้น ปรากฏการณ์ความเชื่อของคนไทยในปัจจุบัน จำแนกตามความเชื่อได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ การรักษาโรค สุขภาพ สุข ความรัก การงาน เมื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พอสรุปได้ดังนี้ (1) การรักษาโรคมีแนวทางการรักษา 3 วิธี คือ รักษาด้วยยา รักษาด้วยหลักธรรม รักษาด้วยการป้องกันโรค การรักษาด้วยหลักธรรม คือใช้หลักธรรมเกี่ยวกับการรักษาโรคตามหลักของเหตุและผล ได้แก่ อริยสัจ 4 (2) สุขภาพ จำแนกได้ 3 ระดับ คือ กามสุข ฌานสุข นิพพานสุข การรักษาด้วยหลักธรรม คือใช้หลักธรรมเกี่ยวกับการสร้างความสุขที่ไม่เกิดโทษ ได้แก่ สุขของอภิปัสส สุขของบรรพชิต โลกุตระสุข (3) ความรัก จำแนกได้ 2 ประเภท คือ กามฉันทะกับเมตตา การรักษาด้วยหลักธรรม คือใช้หลักธรรมเกี่ยวกับการสร้างความรักที่ไม่เกิดโทษ ได้แก่ สมชีวิตรม ขรवासธรรม พรหมวิหารธรรม (4) การงาน จำแนกได้ 2 ประเภท คือ อกุศลกรรมกับกุศลกรรม การรักษาด้วยหลักธรรม คือใช้หลักธรรมเกี่ยวกับการทำดีได้ชั่วได้ชั่ว ได้แก่ ความเชื่อ 4 สรุปว่า การนำปรากฏการณ์ความเชื่อ 4 กลุ่ม มาศึกษา วิเคราะห์ด้วยหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการปรับแก้พิจารณาปัญหาตามสภาพความเป็นจริงของสิ่งนั้นโดยสืบค้นไปที่ต้นตอ รากเหง้าของปัญหาแล้วแก้ไขบนหลักการของเหตุและผลที่ประกอบด้วยปัญญาตามแนวทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

กัญญ์ฐิตา ศรีภา. “การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความในวิชาชีพพยาบาล”. วารสารพยาบาลตำรวจ.

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2555: 6-7.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรชญา**. กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์, 2557.

เดือน คำดี. **ศาสนศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531.

ทวี ผลสมภพ. **ปรัชญาศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555.

ลักษณะวัต ปาละรัตน์. **ญาณวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2558.

วินัย ไชยทอง และกิตติเชษฐ สมใจ. **มรดกไทย**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาพระบรมการพิมพ์, 2547

สนิท สมัครการ. **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา**.

กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, 2539.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์. **คติชนกับศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2558.

อัญญา ปลดเปลื้อง. “การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา”. **Nursing journal of the Ministry of Public Health**. ปีที่ 2 เล่มที่ 23 พฤษภาคม-สิงหาคม 2556: 3.

อารี ถาวรเศรษฐ์. **คติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ก๊อปปี้ แอนด์ พรินท์, 2546

77 Kaoded. **บูชาพระแม่โพสพ งานบุญเบิกฟ้ามหาสารคาม เสี่ยงทายคางไก่ปีนี้ไร่นาอุดมสมบูรณ์**.

สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.77kaoded.com/content/312072>.

Matichon. **คณะหมอไสยศาสตร์จากอำเภอทุ่งฝน อาสารักษาสาวอุดรธานีถูกล่ามโซ่นานนับ 10 ปี**.

สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2562. จากเว็บไซต์

https://www.matichon.co.th/region/news_1371974.

MGR. **วัดตั้งจัดโต๊ะจีน เลี้ยงผี เซ่นไหว้บรรพบุรุษ ชาวบ้านแห่สวดหาเลขเด็ดไปเสี่ยงดวงคึกคัก**.

สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์

<https://mgronline.com/local/detail/9620000093705>.

Nation tv. **ชาวไทยเชื้อสายเขมรทำพิธี “รำแม่ผดถวยผีสงเทวดา” เชื้อปัตเป่าสิ่งชั่วร้ายไม่ให้**

เจ็บป่วย. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์

<https://www.nationtv.tv/main/content/378633842>.

Posttoday. **ไทยนับถือพระเคณีสมากที่สุดใสุวรรณภูมิ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562. จาก

เว็บไซต์ <https://www.Posttoday.com/dhamma/586153>.

Siamrath. **ปรากฏการณ์บังไฟพญานาคในวันออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ทั้งหมด 450 ลูก มาก**

ที่สุด ที่ อ. รัตนวาปี. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์

<https://www.siamrath.co.th/news/108793>.

Thairath. **อัครจริยพระเกจิตั้งเมืองไทยมรณภาพ สรีระร่างไม่เน่า เผาไม่ไหม้**. สืบค้นเมื่อวันที่ 22

พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1478865>.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564)

Thairath. จับเณรแอร์ หีน-ทำเสน่ห์. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2563. จากเว็บไซต์

<https://www.thairath.co.th/news/>

Thairath. ลูกศิษย์นับหมื่นแห่งานครอบครัว อาจารย์หนู กันภัย. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2562.

จากเว็บไซต์ <https://www.thairath.co.th/content/342702>.

Thairath. แห่บูชาหน้าผดใต้ต้นลำไย เชื้อป่วยไข้ได้มกินทารักษาโรคหายขาด. สืบค้นเมื่อวันที่ 17

พฤษภาคม 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.thairath.co.th/news/local/north/1590576>.